

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Ю. ФЕДЬКОВИЧА**

На правах рукопису

**ЗУЛЯК
ІВАН СТЕПАНОВИЧ**

**ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” У
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ
ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ - ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

07.00.01 - Історія України

Автореферат
*дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук*

ЧЕРНІВЦІ - 1997

ЛНБ ім. В. Стефаніка

АВ 36. 891

00087710 (N)

Дисертація виконана на кафедрі всевітньої історії
Тернопільського державного педагогічного інституту.

Науковий керівник – доктор історичних наук, професор
Алексієвець Микола Миронович

84 (444)

Офіційні опоненти – доктор історичних наук, професор
Кожолянко Георгій Костянтинович

– кандидат історичних наук, доцент
Герман Олег Михайлович

Провідна організація – Львівський державний університет
ім. І.Франка

Захист відбудеться "28" лютого 1997 року о "10" годині
на засіданні спеціалізованої вченої Ради Д 07.01.02 при
Чернівецькому державному університеті ім. Ю.Федьковича за адре-
сою: 274 000, м.Чернівці, вул. Кафедральна, 2 / 14 корпус/.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці
Чернівецького державного університету ім. Ю.Федьковича за адре-
сою: 274 000, м.Чернівці, вул. Лесі Українки, 23.

Автореферат розісланий "21" січня 1997 року

Вчений секретар спеціалізованої Ради
кандидат історичних наук, доцент

І.В.Жалоба

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Характерною рисою кінця ХХ ст. є могутній спалах українського відродження, всезростаючої уваги до вітчизняної історичної спадщини, до набутого віками духовного багатства. Успішне творення незалежної демократичної України можливе при умові повернення із забуття сотень і тисяч історичних фактів, подій, імен видатних осіб, напівзабутих сторінок духовної історії нашого народу.

У цьому зв'язку важливу наукову цінність, пізнавальне і практичне значення має діяльність славетного громадського, культурно-освітнього товариства "Просвіта" у сучасному національно-культурному відродженні українського народу, у формуванні його національної самосвідомості. Майже 130 років спливає відтоді, як було його засновано, але пам'ять про нього не тьмяніє, а продовжує зростати. Така увага до нього в національно-духовній історії України є закономірною.

Актуальність даної проблеми зумовлюється тим, що саме "Просвіта" була упродовж тривалого часу у складних соціально-політичних і економічних умовах втіленням духовної культури нашого народу, тим джерелом, з якого кілька поколінь черпали мудрість й духовні сили потрібні для утвердження національної свідомості, свободи особистості й свободи нації. Внаслідок багатогранної діяльності Товариства радикально змінився світогляд широких мас українців, котрі ставали національно свідомими громадянами, здобували навички цивілізованого господарювання, прилучаючись до здобутків світової культури, глибинних джерел національних традицій.

Товариство "Просвіта" є одним із найстаріших громадсько-культурних об'єднань, що користується заслуженою повагою серед широких верств українського суспільства. Історія його діяльності - це вияв злетів і падінь у національному духовному житті, протистоянь насильницькій колонізації і русифікації на терені галицького П'ємонту, показ тієї сили, що вдихала життя у майже бездиханне тіло українців, надавала їм наснаги і культурного розвою.

"Просвіта" - дітище свого часу і своєї епохи. Вона була породжена потребами реального національно-культурного життя українців у Східній Галичині другої половини ХІХ ст. Створена не за наказом зверху, а волею народу, "Просвіта" вибрала не лише у себе його дух, прагнення, стремління, сподівання й віру, але живила і

змішнювала його. Тогочасне українство відчувало потребу в такому духовному єднанні.

Феномен "Просвіти" в культурній історії України є результатом і функцією української історії і культури другої половини XIX ст. Активна громадсько-політична і культурно-просвітницька діяльність Товариства набувала характеру національного чинника. Вона стала визначним виразником національних прагнень українців. У складних умовах наступу на національну культуру і духовність польського і російського державного шовінізму "Просвіта" продовжувала пропагувати рідну мову через видання популярної літератури, часописи. Вона тим самим утверджувала національну самоповагу, свідомість, не дозволяла повірити українцям у свою другорядність і розчинитися під впливом шовіністичного месіанства.

Актуальність даного дисертаційного дослідження полягає в тому, що попри уся цінність "Просвіти" у духовній історії України та історичну правду в радянській історіографії¹ спотворювалася її багатогранна діяльність у процесі національно-культурного відродження українського народу в другій половині XIX- на початку XX ст. Таким чином із вищевикладеного випливає, що наукове осмислення досвіду діяльності культурно-освітнього товариства "Просвіта" є виключно важливим і актуальним завданням української національної історіографії. Сприяння його розв'язання і покликана дана дисертація.

Хронологічні рамки дослідження зумовлені тематичною спрямованістю і охоплюють період, на який припадає найбільш питома вага діяльності Товариства, що дозволяє виявити основні напрямки функціонування "Просвіти" стосовно цільного хронологічного проміжку часу. Однак для того, щоб з'ясувати передумови виникнення Товариства, які є необхідною умовою всебічного висвітлення проблеми, доводилося вдаватися до аналізу політичного курсу австрійського уряду і польської шляхти та подій, які відбувалися у суспільному житті Східної Галичини протягом досліджуваного відрізка часу.

Обмеженість географічних рамок пояснюється тим, що під поняттям "Галичина" до 1772 року, тобто до першого поділу Польщі,

¹ Українська Радянська Енциклопедія: У 12 томах.-К.,1983.-Друге видання.-Т.9.-с.144.

Радянська Енциклопедія історії України: У 4 томах.-К.,1971.-Т.3.-С.469.

розуміли українські землі Руського і Белзького воєводства, які поділялися на дванадцять округів. Поділ на Східну і Західну Галичину, межею яких була річка Сян, виник за часів панування Австрії, потрібно вважати умовним. В той же час дослідник В.Осечинський,¹ приймаючи умовний поділ на Східну і Західну Галичину, відносить назву "Галичина" тільки до українських за національним складом земель. Це цілком відповідає історичній правді. Однак варто мати на увазі й те, що австрійський уряд, бажаючи "узаконити" свої претензії до польських за національним складом земель на захід від річки Сян, розтягнув цю назву на землі колишньої Малопольщі. У період, який досліджується, Галичина входила до складу Австро-Угорщини, тому географічні рамки обмежуються умовною назвою "Східна Галичина", споконвічною українською землею, регіоном найактивнішої діяльності товариства "Просвіта", у якому більшість за національним складом становили українці.

Ступінь наукової розробки проблеми. Початком вивчення історії Товариства варто вважати 90-ті роки XIX ст. Чи не перші скупі відомості про "Просвіту" подає І.Белей у праці "Двадцять і п'ять літ історії товариства Просвіти".² У ній в хронологічній послідовності подається історія Товариства за роки головування А.Вахнянина (від 8 грудня 1868р. до 26 травня 1870р.), Ю.Лаврівського(від 26 травня 1870 року до 22 травня 1873р.,), В.Федоровича(від 22травня 1873р. до 31 травня 1877р.), О.Огоновського(від 31 травня 1877р. до 1893р.). Автор наголошує на ролі і конкретному внеску в становленні "Просвіти" отця С.Качали, отця Є.Грушкевича, О.Барвінського, Ю.Романчука, К. Левицького та інших. Книга знайомить читача з історією Товариства у загальних рисах, в основному з її осередком у м.Львові. Тут відсутний матеріал про роботу філій та читалень. Автором приводяться деякі статистичні дані щодо кількості осередків "Просвіти", книг у бібліотеках, прибутків і витрат тощо. Обсяг книги, існуючі стереотипи і вимоги, не дали автору можливості на всю повноту розкрити історію діяльності Товариства.

Набагато конкретніший фактичний матеріал містить книга М.Лозинського "Сорок літ діяльності Просвіти".³ У ній зроблено

¹ Осечинський В. Галичина під гнітом Австро-Угорщини в епоху імперіалізму.-Львів,1954.-С.14.

² Белей І. Двадцять і п'ять літ історії товариства "Просвіти".-Львів,1894.

³ Лозинський М. Сорок літ діяльності "Просвіти".-Львів,1908.

спроби висвітлити історію Товариства у 1868-1907 рр. Основну увагу автор звертає на добродійну справу, яку досить широко проводила "Просвіта" у співпраці з іншими українськими інституціями. Проте у дослідженні обмежено трактується розвиток видавничої діяльності Товариства. Не можна погодитись з висновком автора про те, що найважливішою справою "Просвіти" було видання популярних книжок для народу. У праці подано кількісний стан філій та читалень. На жаль, відсутня їх якісна характеристика. Тим, не менше, не принижуючи значення даного видання, хочеться підкреслити, що автор ставить важливе питання про місце Товариства у розвитку національної ідеї, ролі і його значенні у суспільному житті українського народу.

До 60-літнього ювілею "Просвіти" вийшла книга С.Перського (псевдонім Шаха С.) "Популярна історія Товариства "Просвіта"¹, у якій висвітлено деякі аспекти просвітницької праці названої інституції в Україні і за її межами. Хоча організація "Просвіт" на території Східної України була іншою, ніж у Галичині. Тут не існувало єдиного товариства з обов'язковим для всіх статутом. Кожна "Просвіта" засновувалась на основі "Тимчасових правил про спілки і товариства", які були введені у дію з 1906 року. Згідно з "Правилами" статуту "Просвіт" затверджувалися місцевою владою, що робило осередки залежними від урядовців і в умовах тотальних заборон, русифікації, відсутності конституційних прав, вони не змогли розгорнути таку, як у Східній Галичині, культурно-освітню і економічну діяльність. Втім, вони внесли значний вклад у формування національної свідомості.

У праці Перський С. аналізує роботу Головного Виділу, комісій, видавництва, бібліотеки, архіву тощо. Зроблено спробу показати у повному обсязі зв'язки "Просвіти" з іншими українськими громадськими організаціями. Автор наголошує на тому, що різними політичними силами робилися намагання звинуватити Товариство у відсутності реакції на громадське життя регіону. Однак так звану "аполітичність" варто розцінювати не як ваду, а як перевагу справжнього культурно-освітнього органу в класичному варіанті, вільному від будь-яких ідеологічних нашарувань. Автором узагальнено і поверхнево розглядаються основні напрямки діяльності Товариства, його вплив на національно-культурне відродження українського народу.

Чільне місце серед досліджень історії "Просвіти" посідають

¹ Перський С. Популярна історія Товариства "Просвіта".-Львів,1928

мемуари та публікації осіб, які брали безпосередню участь в роботі Головного Виділу, видавництва, комісій, бібліотеки тощо. Це статті В.Лукича, С.Шаха, Ю. Романчука, П.Петрика, М.Творидла, К.Левицького, К.Студинського, І.Калиновича, В.Мудрого та інших.

У зв'язку з ліквідацією Товариства у 1939 році, дослідження історії "Просвіти" переносяться в еміграцію, де науковці і учасники прсвітницького руху продовжили вивчення його діяльності. Зокрема, з нагоди 90-х роковин заснування Товариства у Філадельфії "Молода Просвіта ім. Митрополита Шептицького" видала книжку колишнього співпрацівника Головного Виділу В.Дорошенка "Просвіта", її заснування і праця."¹ На основі власних спогадів автор аналізує роботу Товариства, його внесок у суспільно-політичний та культурно-освітній рух.

У книзі А. Качора "Роля"Просвіти" в економічному розвитку Західної України"² звертається увага на розгортання українського руху і співпрацю "Просвіти" з іншими українськими господарськими інституціями.

Сторічний ювілей "Просвіти" відзначено виходом у світ книги "Нарис історії матірнього товариства і огляд просвітніх товариств у Канаді",³ виданої українським товариством читальні міста Вінніпег. Перша частина нарису містить перевидану "Популярну історію Товариства "Просвіта" С.Перського, у другій вміщено дві статті: С.Волинця "Короткий нарис історії матірнього Товариства "Просвіта" від 1932 до 1939р." і А.Господина "Огляд освітніх товариств у Канаді".

Своєрідністю авторської концепції відзначається стаття В.Яніва "Просвіта" як вияв соціальних прямувань українського народу."⁴ У ній автор звертається до проблеми соціального устрою України і на прикладі функціонування братств і "Просвіти" проводить порівняльну характеристику їх діяльності, наголошуючи на всенародному характері їх праці.

В контексті розгляду історії рідного краю подано деякий фак-

¹ Дорошенко В. "Просвіта", її заснування і праця.-Філадельфія, 1959.

² Качор А.Роля "Просвіти" в економічному розвитку Західної України. Вінніпег,1960.

³ Сторіччя матері "Просвіти":1868-1968.-Вінніпег, 1968.

⁴ Янів В. "Просвіта" як вияв соціальних прямувань українського народу //Студії та матеріали до новішої української історії.-Мюнхен,1970.

тологічний матеріал про роботу філій та читалень на Бережанщині, Борщівщині, Збаражчині, Підгаєччині, Терехівщині, Чортківщині у регіональному історико-мемуарному збірнику Тернопільщини "Шляхами Золотого Поділля".¹

Оригінальними енциклопедіями з історії товариства "Просвіта" є щорічні "справоздання",² у яких яскраво представлено становлення і розвиток Головного Відділу, окремих комісій, стан фінансів, кількісні показники прибутків і витрат тощо.

Варто зазначити, що значна кількість інформації у з'ясуванні окремих епізодів з історії Товариства, біографічних матеріалів редакторів та визначних співпрацівників, щорічних звітів філій та читалень, проведених масових заходах міститься у "Календарях "Просвіти", "Письмі з "Просвіти", "Пресвітніх листах", газетах "Правда", "Діло", "Молода Україна", "Зоря Галицька", "Мета", "Слово", журналах "Життя і знання", "Дзвони", "Зоря", "Руслан" та інших.

Посилюється вивчення історії діяльності "Просвіти" у 90-х рр. ХХ ст. Це праці О.Коновця, І.Мельника, Т.Комаринця, А.Середяк, Д.Свідника, Ж.Ковби, М.Кугутяка, О.Германа і інших. О.Коновець у праці "Просвітницький рух в Україні(ХІХ-перша третина ХХ ст.)"³ показує еволюцію розвитку просвітницького процесу в Україні та становлення національної преси та науки.

До 125-річчя з дня заснування Товариства у серії "Популярна енциклопедія "Просвіти", вийшло у світ науково-популярне видання "Нарис історії "Просвіти".⁴ У ньому в стислій формі для широкого кола читачів подається історія Товариства. Стаття Т.Комаринця подає передісторію розвитку просвітництва в Україні. Автор наголошує на тому, що "Просвіта" появилася як закономірне продовження традицій греко-католицького духовенства, "Руської Трійці", "Головної Руської Ради". Саме передумови просвітництва підготували основу на багато десятиліть складного процесу формування національного організму з високорозвиненою ідеєю державності.

¹ Шляхами Золотого Поділля:Регіональний історико-мемуарний збірник Тернопільщини:В 3-х томах.-Філадельфія:ПА,1970-1983.

² "справоздання"- звіти з діяльності "Просвіти"(1868-1914рр.)

³ Коновець О. Просвітницький рух в Україні(ХІХ- перша третина ХХ ст.).К.,1992.

⁴ Нарис історії "Просвіти" /Р.Іванчук, Т.Комаринець, І.Мельник, А.Середяк.-Львів-Краків-Париж: Просвіта,1993.

І.Мельник у цьому ж виданні аналізує виникнення "Просвіти" як української народовської просвітницької організації, наголошуючи на тому, що "весна народів" 1848 року не лише призвела до зародження зразків конституційної влади в Австрійській імперії, але й сприяла пробудженню національної свідомості українців Східної Галичини.

Статті А.Середяк показують діяльність Товариства у різні історичні періоди, характеризують видання "Просвіти". Автором робиться спроба узагальнити працю Товариства і зробити висновок про те, що осередки культурно-освітнього руху були центрами та єдиними джерелами духовності не тільки в Україні, але і за її межами.

Відродженню "Просвіти", поверненню її до життя в сучасних умовах національно-культурного відродження присвячено статтю Д.Свідника. Автор зазначає, що основною умовою функціонування Товариства було об'єднання широких народних мас для пошуку оптимальних шляхів виходу із занедбаного духовного життя нації, утвердження ідей демократії, суверенітету.

У книзі також містяться статuti "Просвіти" (1913) та Львівського Товариства української мови ім. Т.Г.Шевченка "Просвіта" (від 15 червня 1991 року), дається кількісний стан філій, етнічний склад населення України тощо. Статті названої праці, маючи цінне пізнавальне і практичне значення, глибокого аналізу діяльності "Просвіти" не дають.

У 1993 році побачила світ книга Ж.Ковби "Просвіта"- світло, знання, добро і воля українського народу",¹ видана до 125-річчя до дня заснування Товариства. Діяльність "Просвіти" висвітлено на основі деяких архівних матеріалів, розповідей осіб старшого покоління галичан-українців. Окремі розділи присвячено співпраці інтелігенції, духовенства та селянства, святкам та будням членів Товариства. Однак автором стисло і поверхнево відображено розвиток видавничої діяльності, поширення економічних знань, організаційно-виховну роботу. Проте досить чітко сформульовано висновок щодо внеску "Просвіти" у побудову української державності, який полягає у тому, що "впродовж років вона виховувала свідомих, освічених людей, котрі могли обрати правильний напрям, зробити відповідний потребам часу вибір, мали навик організації праці".²

¹ Ковба Ж."Просвіта" - світло, знання, добро і воля українського народу.- Дрогобич: Відродження,1993.

² Там само.-С.113.

Пряме відношення до теми дисертації має монографія М.Кугутяка "Галичина:сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст.-1939)",¹ в якій висвітлено національне та державно-політичне відродження галицьких українців, їх звитяжну боротьбу за визволення. Книга підготовлена на основі документальних матеріалів з використанням кращих здобутків української історичної науки. Автор стверджує, що суспільно-політичні рухи другої половини XIX ст.(народовський та радикальний), представлені переважно молодого світською інтелігенцією, розбудили широкі народні маси. У книзі говориться, що жертвовною працею кількох поколінь у краї створено розгалужену мережу культурно-освітніх осередків, зокрема, товариства "Просвіта", які сприяли розвитку національної свідомості, утвердженню людської гідності, всупереч дискримінаційній політиці австрійської адміністрації та польської шляхти, власних консервативно-реакційних чинників. Галицькі українці, спираючись на конституційні, легітимно-правові передумови,зуміли вибороти своє парламентське представництво, створити громадські та політичні організації, національну пресу.

О.Герман у роботі "Діяльність товариства "Просвіта" на Поділлі наприкінці XIX і в першій половині XX століття"² зазначає, що знання шляхів і методів впровадження та збереження української культури в пору діяльності Товариства служитиме важливим фактором для реалізації політики національно-культурного відродження України, виходячи з потреби розбудови та зміцнення духовної основи молоді незалежної держави.

Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить, що досліджувана нами проблема не знайшла систематизованого висвітлення в українській історичній науці. В усіх попередніх публікаціях, за невеликими винятками, основна увага приділяється загальним аспектам діяльності товариства "Просвіта". Переважна більшість з них має науково-популярний характер, для яких характерна вузькість джерельної бази, слабе використання архівних матеріалів. Проблема впливу "Просвіти" на розвиток національно-

¹ Кугутяк М. Галичина:сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст.-1939). - Івано-Франківськ. 1993.

² Герман О. Діяльність товариства "Просвіта" на Поділлі наприкінці XIX і в першій половині XX століття //Автореферат кандидатської дисертації.-Чернівці,1995.

культурного відродження українського народу Східної Галичини до останнього часу не стала предметом дослідження. Наукова актуальність та недостатнє вивчення даної проблеми диктують необхідність більш глибокого комплексного підходу до багатї історико-культурної спадщини Товариства. Багатогранна діяльність "Просвіти" у другій половині XIX ст. на початку XX ст. у Східній Галичині, де було в цей час зосереджено національно-культурний рух, заслуговує особливої уваги, детального і всебічного аналізу для створення цільної багатопланової історичної праці.

Джерельна база. Безпосередньою джерельною базою дослідження є сукупність документів і матеріалів державних архівів України. Деяка кількість документів про просвітницький рух в Східній Галичині зберігається у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві, в основному у вигляді заяв щодо реєстрації осередків, звітів про проведену роботу тощо (Фонд 442-"Канцелярія Подільського губернського управління").

Основна маса архівних матеріалів та документів про діяльність Товариства у Східній Галичині знаходиться у фондах Центрального державного історичного архіву в м. Львові. Звіти від філій та читалень надсилались на адресу канцелярії Головного Виділу і фонд 348-"Просвіта" сформовано на основі цих матеріалів. Виходячи з наявних документів та їх приналежності справи просистематизовано у межах таких розділів: 1. Головний Виділ та його канцелярія; 2. Матеріали щодо стану філій та читалень; 3. Діяльність освітньо-організаційної, бібліотечної, театральної-мистецької, видавничої та господарсько-промислової комісій.

Перша структурна група документів охоплює директивно-довідкові матеріали про керівну роль Товариства. справи розміщено у межах таких підгруп:

- а) довідкові матеріали про організаційний стан "Просвіти";
- статути, історичні довідки (спр. 1-5, 24);
- матеріали про організацію ювілейних комітетів (спр. 57-62);
- звіти та інформація про стан та роботу Товариства (спр. 90, 90а);

-протоколи засідань Головного Виділу (спр. 110а, 111, 112) і матеріали передані Польщею 22 липня 1993 року в Центральний державний історичний архів у м. Львові (спр. 7628-1868-1882pp.; спр. 7629-1882-1893pp.; спр. 7630-1893-1898pp.; спр. 7631-1898-1905pp.; спр. 7632 - 1905 - 1910pp.; спр. 7633-1910-1923pp.);

-матеріали про скликання та проведення загальних зборів членів Товариства (спр.142-150);

б) директивна інформація та документація, обіжники, інструкції, об'яви(спр.165а,166-170);

в) листування з державними органами, українськими установами та членами "Просвіти"(спр.222-227).

У наявних матеріалах канцелярії Головного Віділу відображено інформацію про широко розгалужену систему листування із кореспондентами у Західній Україні, Придніпров'ї і Закарпатті:

-листування з установами,членами Товариства та заявами осіб на працевлаштування (спр.436-449,652,654,658,663,666);

-журнали реєстрації вхідної і вихідної кореспонденції (спр.765,766);

-матеріали про облік членів "Просвіти"(спр.772-777).

В основу систематизації справ даної групи покладено хронологічно-алфавітну ознаку, за винятком листування з членами "Просвіти", де справи розміщено за алфавітом прізвищ кореспондентів. Матеріали про реєстрацію та облік членів Товариства просистематизовано до опису за хронологією.

В дану групу входять особові справи службовців Товариства, голів "Просвіти", працівників канцелярії Головного Віділу, окремих комісій /спр. 7501, 7508, 7520, 7522, 7542, 7548, 7554, 7558, 7564-7574/.

Матеріали щодо стану філій і читалень поділяються на такі підгрупи:

- довідково-директивна документація /спр. 798а, 799/;

- звіти інспекторів про перевірку філій та читалень / спр.913, 917, 919, 920, 924, 926-929, 933, 936, 938-940, 943, 946, 949, 952, 961, 967, 983, 988-995, 1006, 1015, 1018, 1022-1026, 1035-1038, 1040, 1044-1048, 1098/;

- дані про облік членів Товариства та сплату внесків / спр. 848/.

Наступна група документів подає інформацію про діяльність освітньо-організаційної комісії, починаючи з 1888 року, у напрямку освітньо-масової роботи шляхом організації курсів, лекцій тощо.

Справи бібліотечної комісії просистематизовано за хронологією і до них включено документи щодо організаційного стану бібліотеки Товариства, облік надходжень літератури до бібліотечного фонду і його використання /спр. 6398, 6400-6401/.

Працю театральньо-мистецької комісії показано у плані організації любительських театрів, хорових та музичних гуртків, мандрівного театру тощо / спр. 6453-6455/.

Матеріали видавничої комісії охоплюють справи щодо стану книгарні та її роботи у плані розповсюдження видань, листування з установами та передплатниками літератури, рукописними та машинописними статтями, надісланими до публікації, і такими, авторство яких не встановлено / спр. 6494-6495, 6497-6501, 6503-6510, 6589, 6618, 6621, 6911, 6924/.

Справи господарсько-промислової комісії включають матеріали щодо управління господарськими маєтками "Просвіти", фондами пожертвувань, роботою палітурні та фінансову діяльність /спр. 6984, 6984а, 6986, 6990-6992, 7006-7017, 7160-7174, 7264-7270, 7276-7280, 7325-7342, 7459, 7466-7469/.

Значна частина архівних матеріалів, пов'язаних з історією діяльності "Просвіти" зберігається у інших фондах цього ж архіву. Фонд 3-"Магістрат столичного міста Львова", фонд 146-"Галицьке намісництво у Львові", фонд 309-"Наукове Товариство ім.Т.Шевченка," фонд 362-"Студинський К.", архів якого нараховує 620 справ, з них на листування з товариствами " Січ", "Просвітою" припадає 53 справи.

Деякі документи, що відображають діяльність Товариства у Східній Галичині, знаходяться у Львівському державному обласному архіві (фонд 350-"Дирекція поліції у Львові", оп. 1, т.2, спр.2436,2680, 2860).

Чимала частина архівних матеріалів у формі заяв та звернень громадян щодо реєстрації філій та читалень повітовими староствами, звітів про проведену роботу зберігаються у фондах Тернопільського державного обласного архіву(фонд 3-"Тернопільське повітове староство", фонд 140-"Освітнє управління", фонд 231-"Тернопільське воєводське управління", фонд 294-"Тернопільське товариство "Просвіта", фонд 317-"Теребовлянське товариство "Просвіта").

Важливою джерельною базою для вивчення досліджуваної проблеми послужили періодичні видання, мемуарна і спеціальна література, різні інформативні та довідкові видання України, Польщі, наукові праці українських і зарубіжних дослідників. Виняткове місце посідають матеріали, які зберігаються у Відділі рукописів Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України у Києві (Ф.3-"Франко І.") та у Відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника

НАН України (Ф.29-"Возняк М.", ф.34- "Гнатюк В.", ф.122-"Просвіта", ф.167-"Левицький І.", ф.88)- "Наукове Товариство ім. Т.Шевченка"), відділах україніки, рідкісної книги XIX-XX ст., німецької і австрійської книги. Значну цінність представляють матеріали бібліотеки Інституту Українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України у м. Львові, наукової бібліотеки Львівського університету, Тернопільської обласної наукової універсальної бібліотеки.

Об'єктом дослідження є діяльність товариства "Просвіта" у національно-культурному відродженні українського народу Східної Галичини у другій половині XIX- на початку XX ст.

Методологічно дослідження побудоване на діалектичних принципах наукового пізнання. В його основу покладено проблемно-хронологічний та аналітичний методи. З методів теоретичного пізнання використовувались порівняльно-історичний і системно-структурний. Насамперед основна увага звертається на конкретні результати діяльності Товариства (як позитивні так і негативні), яких досягло воно за певний проміжок часу. Автор прагнув зберегти:

- об'єктивність щодо оцінки культурної спадщини "Просвіти";
- строге дотримання принципу історизму і відмови від перенесення ідеологічних напруг на оцінку подій і фактів;
- системність, що включає комплексне дослідження даної проблеми.

Головна мета. Виходячи із актуальності теми, спираючись на досягнення української та зарубіжної історіографії в її дослідженні і враховуючи недостатньо наукову розробку ряду її аспектів, дисертант поставив мету: проаналізувати внесок Товариства у процес національно-культурного відродження українців у досліджуваній період, з'ясувати роль і значення "Просвіти" в історії вітчизняної культури, дослідити її багату духовну спадщину, розкрити в ній найбільш цінні елементи, важливі для сучасної культурології України. Головною метою продиктовано основні завдання, які автор намагався розв'язати у процесі дослідження даної проблеми:

- висвітлити історико-культурні та духовні передумови виникнення "Просвіти" як української народовської просвітницької організації;

- ширше і глибше, ніж було раніше в українській історіографії дослідити і узагальнити діяльність Товариства за майже 50-річний період його існування;

- проаналізувати внутрішню структуру "Просвіти", її характер та основні напрямки її діяльності;

- з урахуванням соціально-історичних умов порівняти функціонування Товариства на західних і східних землях Галичини:

- проаналізувати важливі маловивчені проблеми, які розв'язувала "Просвіта":

- визначити основні аспекти впливу Товариства на утвердження національної самосвідомості і культурне відродження українського народу.

Наукова новизна дисертації зумовлена характером проблеми, а також комплексним підходом у вирішенні поставлених завдань і полягає у тому що:

- здійснено спробу проаналізувати історію діяльності "Просвіти" у Східній Галичині:

- дослідження написане в основному на джерелах, які раніше не використовувалися, зокрема, архівних матеріалах та документах:

- на основі порівняльно-історичного аналізу з урахуванням конкретно-історичних умов прослідковано нерівномірність розвитку осередків Товариства у різних повітах:

- критично проаналізовано кількісні та якісні показники діяльності "Просвіти" у порівнянні з аналогічними польськими товариствами.

Особистий внесок автора у розробку даної теми полягає у тому, що у дослідженні вперше:

- проведено систематизацію справ фонду 348-"Просвіта"(до 1914 року) і проаналізовано протоколи засідань Головного Відділу (спр. 7628-7633, передані Польщею ЦДА у Львові в 1993 р.):

- діяльність Товариства розкрито в певному обсязі з висвітленням особливостей історико-культурного процесу досліджуваного періоду:

- досліджено вагомий внесок "Просвіти" у національно-культурне відродження українського народу Східної Галичини.

Основні положення дисертації:

- "Просвіта" увібрала в себе досягнення творчої життєдіяльності народу, виражаючи духовні потреби широкого загалу, втілюючи їх на практиці, формуючи комплекс повноцінності нації, закладаючи основи патріотичного виховання;

-у розвитку видавничої справи відбувається кількісне і якісне зростання та збагачення тематики літературних творів, спостерігається піднесення мистецької вправності від фольклорної автентичності до розширення меж і можливостей художньої виразності у

всіх видах і жанрах літератури, у творах утверджується ідея національної свідомості природного права народу на власну державність, що справляло помітний вплив на українську інтелігенцію, на інші види культури, посилювало інтегральні процеси у ній;

- чітка економічна політика спрямовується на поліпшення злиденного становища народу, започатковуються передумови для активної економічної праці, готуються кваліфіковані національні кадри для піднесення матеріального добробуту українського населення;

- Товариство поступово перетворюється у активну громадську організацію, яка своєю сферою впливу охопила усі повіти Східної Галичини, відіграючи провідну і визначальну роль у національно-культурному відродженні, завдяки чому воно досягло значного поступу в розвитку, формуючи менталітет нації, самобутність, спрямовуючи свою діяльність на досягнення основної мети "Просвіти".

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що матеріали роботи можуть бути використані при написанні узагальнюючої історії України, наукових робіт з історії національно-визвольного та культурно-просвітницького рухів, праць і розробок з історії української культури, вузівського курсу з культурології та навчально-методичних посібників з окремих проблем історичної науки, науково-популярних, навчальних історико-красназавчих виданнях, практичній викладацькій роботі, для подальшого вивчення історії діяльності товариства "Просвіта", що дасть можливість активізувати сучасний стан національно-культурного відродження, осмислити роль і значення Товариства у формуванні та утвердженні української нації, ідеї Соборності і незалежності.

Апробація дослідження. Дисертація пройшла обговорення на засіданні кафедри всесвітньої історії Тернопільського державного педагогічного інституту, раді Тернопільської філії Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т.Г.Шевченка, кафедри історії України Чернівецького державного університету ім. Ю.Федьковича.

Основні положення дослідження відображено в чотирьох публікаціях у наукових збірниках, газетних статтях і виступах на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації відповідає меті та основним завданням дослідження, включає вступ, три розділи, поділені на шість параграфів, висновки, список використаних джерел і літератури, додатки. Обсяг рукопису становить 171 сторінку машинопису.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовуються актуальні проблеми і їх хронологічні і географічні рамки, аналізуються історіографія і джерела, визначаються мета і завдання роботи, об'єкт, предмет і методологія дослідження, його наукова новизна, теоретичне та практичне значення, формулюються основні положення, що виносяться на захист.

У першому розділі – **"Історико-культурні та духовні передумови виникнення і становлення "Просвіти"** висвітлено передісторію виникнення Товариства і з'ясовано причини його створення, показано становлення "Просвіти" як української народовської просвітницької організації.

Перший параграф цього розділу - **"Політика австрійського уряду в Східній Галичині та соціально-економічне становище українського народу"** відображає аналіз особливостей урядової політики щодо Східної Галичини, яка опинилася в інших умовах, ніж решта території України, потрапивши в 1772 році під владу Австрії.

Внаслідок реформ, проведених австрійським урядом у 40-50-ті роки ХІХ ст., виникли зародки конституційного ладу, які сприяли розбудженню національної свідомості українців і загостренню соціально-політичного конфлікту з польською шляхтою. Соціально-економічна політика австрійського уряду і польської шляхти носила колоніальний характер, була лицемірною: притягання селянства на свій бік для використання їх проти сепаратистських прагнень польської шляхти і одночас на захист інтересів шляхти - основні принципи цієї політики, а панщина, рекруччина тощо - форми експлуатації.

Однак буржуазно-демократичні революції 40-х рр. ХІХ ст., що прокотилися Європою, підняли і східногалицьке селянство проти соціального гніту та національного безправ'я. Уряд, пообіцявши підтримку використовував українців на противагу полякам, вдало маніпулював, зіштовхуючи ці дві сили, тим самим зберігаючи за собою контроль у Східній Галичині. Вибори до галицького сейму і австрійського парламенту здійснювалися на становій основі, що забезпечувало більшість польській шляхті. Для обрання депутата від великих землевласників потрібно було лише 52 голоси, в той же час як для депутата від селянської курії - 8764. Така виборча система надавала польській шляхті права повновладного господаря, які використовувались нею для згуртування сил, спрямованих на відбудову не-

залежної польської держави, ополячуючи місцеве українське населення.

У другому параграфі - "Москвофільство і народництво" висвітлено зародження москвофільського руху в Східній Галичині, яке було реакцією на нестабільну соціально-економічну та політичну ситуацію. Деякий час воно відіграло провідну роль у культурному і суспільному житті провінції, але не відображало корінних інтересів української нації.

Східна Галичина перетворилася у регіон, в якому польські і російські шовіністичні сили змагалися за перевагу. В ситуації, що склалася вона мала б перетворитися у "польську державу в державі" або ж у "ошлот москвофільства", тому українство, опинившись в умовах подвійного тиску скотилося до рівня лояльного руху в чисто культурницьких формах. Більшість діячів українського відродження 40-50рр. XIX ст. не змогли витримати згубного впливу австрійського уряду і польської шляхти, піддалися слов'янофільству з боку великодержавної Росії, розраховуючи на її підтримку і допомогу проти колонізації та окатоличення українського населення.

Основу народовського руху становило свідоме покоління східногалицької інтелігенції, яке розчарувалося політикою австрійського уряду, проголосило ідею самобутності та єдності всього українського народу, поділеного кордонами імперії. Важливим засобом розвитку національно-культурного життя вони вважали захист та пропаганду рідної мови, залишаючи осторонь соціально-економічні проблеми, які також вимагали негайного вирішення.

Третій параграф цього розділу - "Створення Товариства, його структура та основні завдання" обґрунтовує закономірність появи "Просвіти", що стало значним і вагомим поступом на шляху розвитку і утвердження національно-духовних сил, поштовхом до культурного відродження українського народу. Товариство було могутнім чинником формування національної свідомості, консолідуючи прогресивну громадськість, передове духовенство, свідоме селянство, долаючи запеклий опір польської адміністрації і москвофілів, власних реакційних факторів, що протистояли будь-яким проявам культурного життя.

[Слабкою стороною у діяльності Товариства була концентрація роботи у Львові, тому з метою поширення впливу на провінцію, "Просвіта" поступово перетворюється у триступеневу організацію, з 1876р. в її структуру входять філії, а з 1891р. - читальні.]

Товариство вирішувало такі основні завдання: а/ заснування філій і читалень з метою формування національної свідомості і утвердження національного відродження; б/ поширення освіти і ліквідація неписьменності; в/ піднесення матеріального добробуту нації; г/ видання і поширення популярної літератури, творів класиків української літератури; д/ створення бібліотек, хореографічних і драматичних гуртків, кас взаємодопомоги, шпихлірів / зернових комор/ тощо; е/ заснування господарських, промислових, торгівельних шкіл з метою надання економічної освіти і підготовки національних кадрів,

Кожна зміна статуту не тільки формально змінювала деякі їх параграфи, а була ефективним засобом поліпшення культурно-освітньої діяльності, перевіреної практикою. Вела до розширення сфери впливу Товариства і до децентралізації, надання самостійності освітнім осередкам.

Другий розділ – "Роль "Просвіти" у духовному відродженні українського народу" окреслює послідовну і цілеспрямовану працю Товариства у консолідації і зміцненні внутрішніх сил, спираючись на національну ідею, що стала однією з провідних і визначальних у боротьбі за духовність. Культурна спадщина "Просвіти" вражає не лише глибиною висвітлення історичного процесу, але й надзвичайною актуальністю та повчальністю для практики сьогодення.

У першому параграфі – "Розвиток видавничої справи" розглянуто розвиток видавничої діяльності Товариства в умовах демократичного парламентаризму. У цьому аспекті важливим чинником стала поява періодичних видань, що було визначною подією на ниві літературного життя у Східній Галичині, справивши помітний вплив на пробудження у середовищі інтелігенції інтересу до рідної мови.

Видавничу діяльність "Просвіти" започатковано виданням шкільних підручників / до 1876 року видано 17 посібників/ для нижчих і середніх шкіл. Одночасно створюючи агенства з продажу літератури, Товариство розпочало поширення своїх видань серед широких мас українського населення. Одним із основних недоліків розвитку видавничої справи була відсутність у 70-90 роках ХІХ ст. плавної системи видавництва книг. Також до початку першої світової війни основна маса видань поширювалася за рахунок сплаченого членського внеску, що у деякій мірі гальмувало можливість вільного вибору видань серед читачів "Просвіти". З метою поліпшення ситуації у 1906 році створюється літературна комісія, згідно з видавничим планом усі видання поділяються на дві основні категорії відповідно до

рівня освіченості і духовних потреб українського народу.

До першої належали видання, які призначалися для мало-освічених верств народу, друга категорія була зорієнтована для освічених кіл української громадськості, книги у цій серії видавалися серійно. Першу таку серію під назвою "Руська писемність" Товариство започаткувало у травні 1904 року з ініціативи Ю.Романчука. У 1904-1914 рр. в цій серії видано 27 книг у 130716 примірниках. Варто зазначити, що подібного видання щодо рівня друку і насиченості матеріалом в Україні на той час ще не було. Однак ці книги не були доступними широким верствам українського народу. Тому назріла необхідність у дешевій і більш доступній за обсягом серії. У 1907 р. засновано "Просвітні листки", які своїм змістом в основному орієнтувалися на читальні. За період 1907-1914рр. видано 38 випусків / з них ч. 37 і ч. 38 видано вдруге/ у 119879 примірниках. Це видання стало своєрідною візитною карткою Товариства, на обкладинці і форзаці часто вміщували рекламу вступу в ряди "Просвіти".

У 1908 р. засновано серію "Господарська бібліотека". До неї входили популярно написані виклади з основ господарювання, необхідні селянству. Оскільки основну частину читачів становили селяни, більшість книг присвячувалася практично-економічним аспектам ведення господарства. Завдяки таким виданням поліпшувалися і вдосконалювалися методи господарювання, ліквідувалася фахова і економічна неграмотність українського селянства. Започаткування серійних видань стало цінним і у тому плані, що східногалицький читач мав змогу ознайомитися з творами авторів з усієї України.

Особливо важливе місце у розвитку видавничої справи "Просвіти" посідало видання календарів, що виходили упродовж усієї культурно-просвітньої роботи і користувалися незмінним успіхом, широко представляючи картину народного життя. У 1869-1914 рр. вийшло 38 випусків /враховуючи два стінні, видані у 1881 і 1890 рр./ у 345400 примірниках з 635 ілюстраціями.

Товариство стало важливим фактором культурного прогресу, прищеплюючи масам любов до рідного слова, глибоку пошану до здобутків і традицій минулого, прагнучи обґрунтувати пріоритетність загальнолюдських гуманістичних та естетичних цінностей, готуючи майбутні кадри нового типу свідомої інтелігенції, реально мислячої і юридично грамотної, яка забезпечувала б ефективне й цілісне управління не лише культурним розвитком, але й впливала б на інші сфери суспільного життя Східної Галичини.

У другому параграфі – "Поширення економічних знань" розкрито причини розширення діяльності "Просвіти" в економічному плані з метою поліпшення матеріального добробуту українського селянства і формування національної свідомості. Інструктори і мандрівні учителі Товариства у найвіддаленіших читальнях закладали основи духовного відродження, одночасно навчаючи селян раціональному веденню господарства, поширювали економічні знання, створюючи сприятливі умови для активної господарської діяльності. На базі 521 читальні у 1908 р. активно діяло 39 читальняних і 16 приватних крамниць, 33 ощадно-позичкових кас, 16 шпихлірів.

Проведення торгівельних курсів / у 1908-1914 рр. їх проведено 14 для 586 слухачів/ та господарських віч було своєрідною формою спілкування та передачі економічного досвіду.

Заснування господарської школи у Миловані /1908 р./, школи жіночого господарства в Угерцях Винявських / 1910 р./ та торгівельної школи у Львові /1911 р./ сприяло підготовці кваліфікованих фахівців, здатних вести активну просвітньо-економічну діяльність шляхом піднесення матеріального добробуту народу.

Підсумком просвітньо-економічної діяльності Товариства стало проведення Першого українського просвітньо-економічного конгресу у Львові в 1909 р. На якому обговорювалися шляхи і методи поліпшення господарської роботи. Розвиток і поширення економічних знань сприяв зародженню численних господарських інституцій / у 1909 р. діяло 227/, що впроваджували у життя ідеї, проголошені Товариством з метою захисту економічних прав українського населення.

Третій параграф розділу – "Просвітньо - організаційна діяльність" розкриває особливості організаційної праці Товариства, що видозмінювалася відповідно до вимог і потреб часу, вказуючи чіткі орієнтири і шляхи зміцнення національно-культурного відродження.

"Просвіта" виконувала державницьку роль в утвердженні духовного життя завдяки дійовій підтримці передової інтелігенції, селянства, міщан, студентства, які своїм патріотичним поривом, прагненням до знань і освіти вносили вагомий внесок у розвиток і популяризацію ідей відродження нації. Ідея духовного відродження, яку послідовно пропагувало Товариство, знайшла загальну підтримку широких народних мас, незважаючи на їх неординарну політичну

орієнтацію, була спільною для усіх членів "Просвіти".

Заслуга Товариства полягає в тому, що воно зуміло очолити національно-культурне відродження українського народу і надати йому масового характеру, створивши філії і читальні, бібліотеки, при яких діяли драматичні гуртки, хори, театральні трупи, спортивні секції, господарські кооперативи тощо.

На різних етапах діяльності "Просвіта" переживала труднощі: фінансову скруту, плинність просвітянських кадрів, часті переїзди членів, недостатній досвід праці, невчасно сплачені внески, що створювали певні проблеми для нормального творчого ритму функціонування осередків. Головний Виділ Товариства орієнтувався на тодішні національно-культурні цінності, створивши міцне й надійне керівне ядро, згуртувавши навколо себе значну частину членів "Просвіти", проводячи цілеспрямовану працю на засадах християнської моралі. Пріоритет у роботі Головного Виділу надавався формуванню національної свідомості українства Східної Галичини, пропаганді знань, освіти, культури, ставленні до селянства не як до сірої маси, яка потребує лише керівництва, а проводячи освітню роботу на основі взаємоповаги та взаєморозуміння.

Третій розділ – "Участь Товариства у формуванні національної свідомості" відображає пращу "Просвіти" в усвідомленні українським народом своєї національної гідності, утвердженні історико-культурних надбань, закладенні основ патріотичного виховання та створенні сприятливих умов для масового поширення духовного відродження. Особливо важливу роль Товариство відігравало у сільській місцевості, створюючи там читальні, у яких безпосередньо акумулювалася національна свідомість, готувалася база для майбутньої боротьби за незалежність України. Організація при читальнях національно-патріотичних молодіжних організацій та об'єднань корегувала спільні дії "Просвіти" з іншими інституціями у вихованні свідомих патріотів, створюючи особливий мікроклімат, що благотворно вплинув на розвиток усієї нації, і багато в чому визначив подальшу історію України.

Товариство виховувало в масах почуття всеукраїнської національної єдності, залучаючи широкі верстви народу до участі у духовному відродженні. Здобутки національного культурно-просвітницького руху в Східній Галичині стали можливими значною мірою завдяки тому, що "Просвіта" висувала на перший план ідею формування національної свідомості українського народу, демонст-

руючи тим самим те, що українці як нація могла формуватися і розвиватися навіть за найскладніших умов, а отже, є життєздатною спільнотою.

Незважаючи на те, що польська шляхта мала на своєму боці центральний уряд у Відні, володіла величезною земельною власністю, значними матеріальними засобами, вона так і не зуміла стримати всезростаючий рух українських народних мас. Це зумовлено в основному активною працею Товариства, її членів, які відзначалися широтою політичного світогляду, глибокими фаховими знаннями. Свої національно-культурні стремління вони тісно пов'язували з народними масами, працюючи над їх освідмленням і організацією.

У **висновках** сформульовано та підведено загальні результати дослідження:

– "Просвіта" виробила ідеологію національно-культурного відродження, яка стала панівною у кінці XIX - на початку XX ст., кінцеву мету вона вбачала у поширенні освіти серед українського населення;

– здобутки національного культурно-просвітницького руху в Східній Галичині стали можливими завдяки тому, що Товариство висувало на перший план ідею формування національної свідомості, демонструючи тим самим, що українці є повноправною нацією нарівні з іншими;

– важливою особливістю "Просвіти" було те, що поряд із розвитком національно-культурного відродження, вона створювала його соціально-економічну основу, яка послужила сприятливим ґрунтом для виникнення організованого руху українства, даючи поштовх до розуміння необхідності розв'язання в цілому селянського питання шляхом проведення кооперування і організації взаємодопомоги з метою соціального захисту народу;

– головним наслідком праці Товариства стало формування нової генерації діячів через залучення широких кіл громадськості до виховання потреби культурного збагачення на основі багатовікової духовної спадщини.

Свою цілеспрямовану діяльність "Просвіта" довела, що український народ, пройшовши складний і самобутній шлях розвитку, володіє невід'ємним правом на власну державність, тим самим виражаючи потреби широкого загалу, кінцевою метою чого стала освіта народу, популяризація знань, які б сприяли культурному відродженню. Перевага ідеї національної свідомості утвердила і

об'єднала інтелігенцію, надала їй можливість самореалізувати свої внутрішні сили, незважаючи на її неординарну політичну орієнтацію, зберігши її від цілковитої полонізації та русифікації. В час духовного відродження українства і виборювання ним національних прав, самобутності, Товариство виступило тією силою, яка формувала навколо себе усі соціальні верстви української суспільності.

У кінцевому результаті праця "Просвіти" забезпечувала виховання громадян, здатних зберегти і примножити культурно-історичні надбання українців, відродити втрачені традиції, запровадити рідну мову в спілкування, підвести націю до розуміння своєї самобутності, рівноправності, необхідності самовизначення. Діяльність Товариства є вікопомною сторінкою буття українського суспільства і виходить за межі суто культурних завдань.

В додатки до основних матеріалів входять: видання "Просвіти", список почесних членів Товариства, графічне зображення кількості видань, філій та читалень, адміністративно-територіальна карта Галичини, картосхема розташування осередків "Просвіти" на західних і східних землях Галичини.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях автора:

1. Зуляк І.С. "Просвіта" і Шевченко // Науковий збірник історичного факультету. - Тернопіль, 1994. - Вип. 1. - С. 68-71.

✓ 2. Зуляк І.С. "Просвіта" – будитель духу народного // Науковий збірник історичного факультету. - Тернопіль, 1995. - Вип. 2. Ч. 1. - С. 61-65.

✓ 3. Зуляк І.С. Діячі "Просвіти" у політичному житті Галичини // Україна на шляху до незалежності і демократії. Тематичний збірник праць викладачів, студентів і аспірантів історичного факультету. - Тернопіль, 1996. - С. 115-118.

4. Зуляк І.С. Культурно-просвітні традиції козацтва в діяльності товариства "Просвіта" // Україна на шляху до незалежності і демократії. Тематичний збірник праць викладачів, студентів і аспірантів історичного факультету. - Тернопіль, 1996. - С. 119-121.

Зуляк И.С. Деятельность общества "Просвита" по национально-культурному возрождению украинского народа Восточной Галичины / вторая половина XIX - начало XX века /.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – История Украины.

Черновицкий государственный университет, Черновцы, 1997.

В диссертации содержится исследование деятельности культурно-просветительного общества "Просвита" в формировании национального сознания украинского народа в Восточной Галичине. Вследствие сделанных выводов и обобщений установлено, что деятельность "Просвиты" создала предпосылки и актуализировала осознание украинским народом национально-культурного возрождения. Исследование дополнено графическими изображениями количества изданий, филий, читальнь Общества, административно-территориальной картой Галичины, картосхемой расположения ячеек "Просвиты" в ее западной и восточной части.

Zuliak I.S. Activity of the "Prosvita" organization in national and cultural renaissance of Ukrainian people of East Galicia /second bay of the XIX century - beginning of the XX century/.

Candidate of History thesis, specialization 07.00.01-"History of Ukraine".Chernivtsi State University,Chernivtsi,1997.

The thesis contains the investigation of the activity of "Prosvita"

cultural and enlightenment organization in the area of formation of national consciousness of Ukrainian people in East Galicia. The conclusions drawn and generalizations prove that the activities of "Prosvita" created prerequisites for and necessitated the realization of Ukrainian people of the national and cultural renaissance. The investigation is supplemented by graphic presentations of the number of publications, affiliations, reading halls of the organization, administrative and territorial map of Galicia, and charts "Prosvita" on-site affiliations in its western and eastern parts.

Ключові слова: товариство "Просвіта", діяльність, національна свідомість, національно-культурне відродження, Східна Галичина.

Підписано до друку 16.01.97.
Формат А5 (148 x 210)
Папір офсетний 80мг./см². 90%біл.
Обкладинка 160мг./см². 97%біл.
Друк офсетний.
Тираж 100 примірників
Замовлення № 276

Друк ТОВ "ІВП" Лтд.
282001 м.Тернопіль
бульвар Т.Шевченка 19
тел/факс. (0352) 22 55 87

gon. cat. 2°, un. 2° un. 2°

ap. 2° un. 2°

un. 2°

un. 2°

237568

AB 36.891